

Владан Јовановић

Ружица Левушкина

Институт за српски језик САНУ

Кнез Михаилова 36, RS-11000 Београд

vladan.jovanovic@isj.sanu.ac.rs

ruzica.bajic@isj.sanu.ac.rs

ЕЛЕКТРОНСКА ФОРМА РЕЧНИКА САНУ КАО ИЗВОР ЗА ИЗРАДУ РЕЧНИКА СРПСКЕ ЛИНГВИСТИЧКЕ ТЕРМИНОЛОГИЈЕ¹

У раду се истражују лингвистички термини у Речнику САНУ добијени методом екстраховања ове лексике из дигиталне форме овог речника, коју засад чини 20 објављених књига (А–погдегод). Осим представљања методолошких поступака помоћу којих се дошло до речничког корпуса лингвистичких термина, у раду се утврђује релевантност корпуса добијеног поменутим методама, а део добијеног материјала сравњује се и проверава са материјалом у другим речницима – у првом реду специјалним речницима лингвистичких термина. Циљ рада је да се покаже како и у којој мери електронска форма Речника САНУ може послужити као релевантна база за израду Речника српске лингвистичке терминологије.

1. Увод

Тема овог рада захтева одређена обавештења како о самом *Речнику српскохрватског књижевног и народног језика*², тако и о његовој електронској

¹ Рад је настао у оквиру пројекта *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (178009), који у целини финансира Министарство за просвету и науку Републике Србије.

² У даљем тексту РСАНУ (RSANU).

форми, чија је израда у току. РСАНУ спада у описне (дескриптивне) речнике тезаурусног и академијског типа. Речник обухвата грађу књижевног и народног језика са целовитог простора штокавског наречја, у временском распону од Доситеја Обрадовића и Вука Стефановића Караџића до данас. Иницијативу за његову израду дао је Стојан Новаковић, који је поводом годишњице рођења В. С. Караџића (26. 10. 1887) упутио Академији посланицу под насловом „Српска краљевска академија и неговање језика српског”, у којој је истакао потребу издавања речника српске културе и дао основна упутства за његову израду. Академија је недуго затим уважила предлог Новаковића и за ту потребу основала Лексикографски одсек 1893. године са задатком израде поменутог речника. Године 1947. Одсек је прерастао у Институт за српски језик. Прва књига РСАНУ изашла је 1959. године, а до данас је објављено 20 књига (последња реч *поздегод*). Иако је после изласка првих неколико томова РСАНУ било планирано да исти има нешто преко 20 томова, сада је сасвим извесно да ће Речник по завршетку имати преко 35 књига са приближно 500.000 одредница. Концепција РСАНУ, упркос непрекидном вишедеценијском раду, није се битно мењала и у великој мери остала је до данас онаква каква је била у првим томовима. РСАНУ израђује се на основу примера исписаних на листићима који се уазбучени налазе у кутијама у Институту за српски језик. Процењује се да таквих листића има око 6 милиона.³ Желећи да РСАНУ буде што доступнији читаоцима широм света, али и да се унапреди и убрза његова даља израда, лексикографи који га израђују (на челу са руководиоцем проф. др Радом Стијовић), а у сарадњи са информатичарима са Рударско-геолошког факултета (на челу с проф. др Ранком Станковић), отпочели су са припремом израде његове дигитализоване верзије. За сада су креиране процедуре за анализу дигитализованог текста 1. и 19. тома, сегментирани речнички чланци и информационе целине у оквиру речничког чланка. Поред припремних радњи везаних за дигитализацију, дигитализује се и речничка грађа. Дигитализација грађе и њена организација у дигитални репозитори-

³ РСАНУ обухвата речничко благо Срба и Хрвата, како стоји у првој реченици Увода овог речника, њихове културе и књижевности. Даље у Уводу стоји: „Најглавнији извори за овај речник били су пространа штампана књижевност наших народа за поменуто време и знатне Академијине збирке речничке грађе скупљене у народу, и пре и после покретања рада на овом речнику [...] Збирке народних речи скупљане су на позив и према упутству Академије у различним крајевима наших народа“ (РСАНУ I, VI).

ријум омогућиће да се ови вредни и у највећем броју врло трошни листићи сачувају и да се учине подесним за аутоматизацију рада на Речнику.

2. Грађа, метод и циљ истраживања

У овом истраживању коришћена је грађа добијена из тзв. рашчишћене верзије ретродигитализованих томова РСАНУ, сачуваних у лексикографској бази (Stanković i dr. 2018). Поред грађе добијене методом екстракције чланака у којима се описује српски део лексике из области лингвистике, истраживачки корпус прикупљан је и класичним претраживањем речничких чланака. Релевантност прикупљене грађе проверавана је и оцењивана из угла савременог стања српске лингвистике, тј. његове употребне вредности. Материјал прикупљен из РСАНУ сравњиван је са другим лингвистичким речницима како би се донекле установило колико је велики обим посла проширивање грађе, јер је један од будућих циљева да се она, за потребе израде речника српске лингвистичке терминологије, надогради. Основни циљ рада је да се покаже како и у којој мери електронска форма РСАНУ може послужити као релевантна база за израду *Речника српске лингвистичке терминологије*⁴.

3. Поглед на специјалне речнике српске лингвистичке терминологије

У српској лингвистици питања лингвистичке терминологије заокупљају пажњу језичких стручњака још од почетака развоја савременог српског књижевног језика и филологије у 19. веку па до данас.⁵ Осим немалог броја радова посвећених ширим или ужим питањима појединачних термина или

⁴ У даљем тексту РСЛТ.

⁵ Детаљан опис лингвистичких термина у 19. веку и опис путева стабилизације лингвистичке терминологије у науци о српском језику дат је у монографији А. Мацановић (Мацановић 2018) под насловом *Српска језикословна терминологија у 19. веку*.

пак ширих термилошких комплекса,⁶ у српској лингвистици постоји само неколико лексикографских дела у целини посвећених лингвистичкој терминологији. Детаљнији увид у та дела показује да „оно што је досад урађено у српској лингвистичкој термилошкој лексикографији, односно на опису лингвистичких термина није сразмерно броју радова и монографских публикација који припадају науци о српском језику” (Jovanović 2017: 262). Осим речника посвећених делимично или у целини лингвистичкој терминологији, као што су енциклопедијски лексикон *Српскохрватски језик* (1972), затим преведени *Енциклопедијски речник модерне лингвистике* (Kristal 1999), вишејезични *Речник лингвистичке терминологије* (Ђокић 2001), *Граматички и лингвистички појмовник* (2011) Милице Радовић-Теших (у којем су издвојени и објашњени основни граматички термини намењени студијским програмима из српског језика и лингвистике на учитељским факултетима), за српску лингвистичку терминологију значајан је и речник настао у делатности Термилошке комисије при Међународном комитету слависта, као дело заједничког општесловенског пројекта израде вишејезичног словенског лингвистичког термилошког речника у другој половини прошлог века. Ипак, међу побројаним лексикографским делима лингвистички енциклопедијски лексикон под насловом *Српскохрватски језик* (Београд, 1972) до данас је остао важно, а у неким аспектима чак и „једино дело ове врсте у српској лингвистици” (в. Dragićević 2003: 71). Недостатак лингвистичких речника у одређеној мери надомешћују речници српског језика дескриптивног типа, у којима се, уз остале речи, обрађују и лингвистички термини. Такав је у нас, пре свега, РСАНУ, који, иако још увек незавршен, у себи садржи велики број лингвистичких термина са детаљним описом значења и примерима њихове употребе.

⁶ Поводом ове теме у српској лингвистици нарочито су пажње вредни зборници радова посвећени лингвистичкој терминологији, као што су, на пример, три зборника радова *Термилошка стандардизација лингвистичког описа савременог српског језика* (2003–2005), који су у целини посвећени питањима терминологије у науци о српском језику. Циљ тих радова је да се на основу описа актуелног појмовно-термилошког апарата на свим језичким нивоима „допринесе истраживању савременог српског језика и да се олакша примање и коришћење језичких информација на теоријском и практичном плану (примена у настави, лексикографији и сл.). Резултати истраживања дати у зборнику биће драгоцени за израду новог, савременог термилошког лингвистичког речника” (в. Jovanović 2017: 263, у напомени).

4. Појам *лингвистички термин* и однос према сродним појмовима

Појму *лингвистички термин* односно систему којем припада под обједињеним називом *лингвистичка терминологија* у науци о српском језику најсроднији је појам *филолошки термин* односно *филолошка терминологија*. Одреднице ‘лингвистички’ и ‘филолошки’ у науци о језику често се поклапају, тј. паралелно употребљавају за именовање сличних или пак истих појмова. Још је раније примећено да речници лингвистичке терминологије неретко прелазе границе лингвистике у ужем смислу, те би у неком смислу за њих био правилнији назив речници филолошке него речници лингвистичке терминологије (в. Simeon 1969: XVIII). Они се, дакле, неретко употребљавају као синоними. Имајући у виду чињеницу да лингвистички речници по правилу обухватају и делове филологије, нпр. књижевност, метрику, поезику, реторику, текстологију, палеографију, а да се лингвистика, такође, једним делом додирује односно пресеца са другим наукама и дисциплинама као што су: теорија информација, кибернетика, неурологија, дефектологија, психологија, теологија, социологија, етнологија, антропологија итд. у овом раду определили смо се за назив ‘лингвистичка терминологија’ подразумевајући под њим свакако и терминологију која се у ширем смислу може означити и филолошком.⁷ У сваком случају, није једноставно издвојити само чисте лингвистичке термине и ослободити их баласта других наука и дисциплина са којима се додирује⁸. Одлуку о томе шта ће све од термина и појмова ући у један речник доносе лексикографи у

⁷ Примера ради, руски речник лингвистичких термина и појмова (Tihonov i Našimov 2008) поред термина општелингвистичког карактера у себе је укључио терминологију специфичну за изучавање руског језика из угла његове прошлости и савремености. При томе, филолошки термини представљени су као део лингвистике. Затим, Речник лингвистичких термина француског филолога Жил Марузоа у доброј мери садржи објашњења и књижевних термина, иако се у називу овог речника то не наглашава (в. превод овог речника, написаног 1951. године, на руски: Maruzo 2004). Последње је, напротив, и у називу експлицирано у случају *Речника лингвистичких и књижевних термина* Јевгенија Дмитријевића Поливанова, састављеног постхумно (в. Polivanov 2018 (1991)). У макроструктури *Речника лингвистичких термина* (в. Ahmanova 2010 (1966)) присутна је, поред чисто лингвистичке, још само терминологија лингвостилистике, док су строго књижевни термини махом изостали, осим термина поетског језика који су одвојени као прилог речнику.

⁸ Ово је проблем са којим се неминовно сусрећу састављачи лингвистичких речника (в. нпр. Matthews 2007: VII). Од његовог решења зависи умногоме макроструктура сваког будућег речника овог типа и у даљем тексту биће нешто више речи о томе.

складу са концепцијом, наменом и обимом речника.

5. Лингвистички термини у РСАНУ (са примерима из прве књиге Речника)

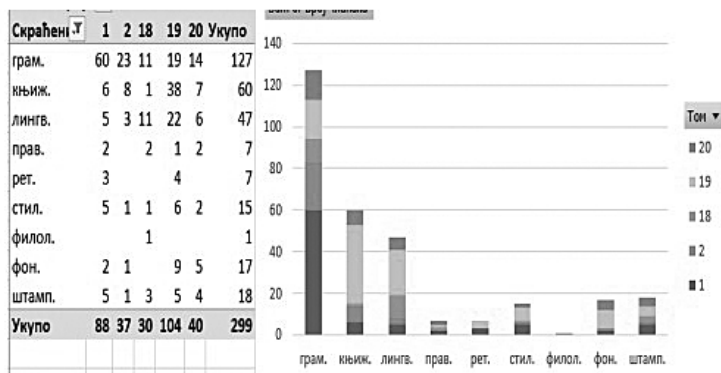
На основу прегледаних 20 књига Речника, приметили смо да је граматика средишњи појам у одређењу и дефинисању лингвистичких термина у Речнику САНУ, будући да је квалификатор грам. најчешће употребљаван квалификатор. То се може објаснити значајем који ова дисциплина има у развоју не само науке о српском језику већ и филологије уопште. Прегледом грађе утврдили смо, што је и било очекивано, да већину одредница чине термини именичке и придевске категорије, а у мањем броју глаголи (међу њима партиципи у немалом броју) и прилози. Нарочито у првих 10 томова Речника квалификатор грам. стоји уз највећи број лингвистичких термина. Уколико се упореди ступањ развоја лингвистике у време када је формирана концепција Речника и када су објављивани поменути томови, примећује се да је првобитно термин граматика захватао далеко шире поље знања од онога што се, рецимо, данас под граматиком подразумева.⁹ На основу пет одабраних томова Речника САНУ¹⁰ добили смо укупно 299 лексема обележених изабраним квалификаторима, док се, као што се у графикону види, квалификатор грам. јавља као најдоминантнији у првој књизи речника, а у каснијим томовима (18, 19. и 20) налази се знатно ређе.¹¹ Прегледајући термине добијене из РСАНУ (на материјалу прве књиге Речника) и упоређујући добијени материјал са речницима лингвистичке терминологије, приметили смо да РСАНУ, упркос томе што је прошло шест деценија од изласка првог тома, заиста представља добру основу за израду РСЛТ. Ово се нарочито односи на микроструктуру РСАНУ. Речничка од-

⁹ На пример, у енциклопедијском лексикону *Српскохрватски језик* (SHJ) граматика се дефинише прилично широко као „грана лингвистике која утврђује законе језика, проучава и даје систематику језичких елемената и језичких појава [у прошлости и садашњости] – открива фонетске особине, систем и функцију основних језичких јединица: појединих речи, група речи (синтагма) и реченица.”

¹⁰ Због ограничености обима рада, а за потребе илустрације, изабрана су прва два и последња три тома РСАНУ.

¹¹ Податке на основу информатичке обраде одабраног текста Речника доставила нам је проф. др Ранка Станковић, на чему јој топло захваљујемо.

редница има устаљену структуру, па се тако термини обрађују као и било које друге речи. Термини су акцентовани, дата су обавештења о фонетским и морфолошким особинама, затим о парадигматским лексичким односима (синонимија, антонимија), те употребној вредности термина (употребљава се квалификатор заст. за термине који су застарели, а упућивањем на другу одредницу даје се податак о нормативном статусу термина).

Слика 1: Табела и графикон присуства лингвистичке терминологије обележене релевантним квалификаторима у електронској верзији пет томова РСАНУ

Додавање материјала и упоређивање са лингвистичким терминима у поменутих речницима лингвистичке терминологије на српском језику омогућило је проверу исцрпности термина у макроструктури РСАНУ, као и њихову релевантност са становишта савременог српског књижевног језика. Из прве књиге РСАНУ добили смо око 200 лингвистичких термина, које смо допунили материјалом из других речника (ГЛП (GLP); Ђокић 2001; SHJ). Навешћемо термине из поменутих речника које не налазимо у првој књизи Речника САНУ, у оквиру граничних речи од *А* до *Богољуб*: *агенс*¹² (ГЛП), *аграматизам* (SHJ), *адвербијализација* (ГЛП), *адвербни* (адвербна реченица) (ГЛП; SHJ), *адитив* (SHJ), *адјективизација* (ГЛП), *административни* (канцеларијски) *стил* (језик и сл.) (ГЛП), *ак.* (ГЛП), *акроним* (ГЛП),

¹² Због ограничености обима чланка нећемо давати значења одредница, већ само изворе из којих су термини презети.

аксиологија (Ђокић 2001), *акт* (Ђокић 2001), *алолекса* (ГЛП), *аломорф* (Ђокић 2001), *алофон* (ГЛП), *аломорфема* (ГЛП), *алтернација* (ГЛП), *аналитички језици*¹³ (ГЛП), *аналогија* (ГЛП), *анафорске заменице* ‘врста заменица које упућују на лица, предмете и појмове о којима је већ било говора’ (ГЛП), *англицизам* (ГЛП), *антериоран* (ГЛП), *антонимија* (ГЛП), *антропоним* (Ђокић 2001), *антропонимија* (ГЛП), *аорисна основа* (ГЛП), *арбитрарност* ‘произвољност’ у изр: *арбитрарност језичких појава*; *арбитрарност језичког знака* (Ђокић 2001), *артикулацијски органи* (SHJ), *артикулациона база* (SHJ), *артикулациона фонетика* (SHJ), *архаизација* (ГЛП), *архисема* (ГЛП), *асевентиван* (SHJ), *асемантички* (ГЛП), *асибилација* (SHJ), *асибилата* (SHJ), *асигматски аорист* (SHJ), *асилабички* (SHJ), *аспектуални глаголи* (ГЛП), *астериск* (Ђокић 2001), *атематски* (SHJ), *атрибутив* (ГЛП), *аутохтон* (ГЛП), *афеза* (SHJ), *афективна лингвистика* (SHJ), *афереза* (SHJ), *афиксација* (SHJ), *афиксoid* (ГЛП), *база* (ГЛП), *Бечки књижевни договор* (SHJ), *билингвалан* (ГЛП), *билингвизам* (ГЛП), *билингвистички* (SHJ).

Укупно је нађена 51 одредница која није била у саставу макроструктуре првог тома РСАНУ. Видели смо да неке од двочланих лексема јесу обрађене у другим речничким чланцима РСАНУ, али је њихов број занемарљив, те можемо закључити да се количина одредница повећала за отприлике $\frac{1}{4}$ од укупног броја одредница екстрахованих из електронске форме првог тома овог речника (251:200). Пошто је први том РСАНУ изашао из штампе још пре 60 година, размера одредница које недостају и оних које су садржане у РСАНУ – у овом тому је највећа, док би за друге томове засигурно била мања.

6. Концепција РСЛТ и релевантност електронске форме РСАНУ као базе за његову израду

На основу прелиминарне концепције РСЛТ, поступци које смо користили за прикупљање материјала за овај речник из РСАНУ као базе, што се види

¹³ Што се тиче двочланих и вишечланих термилошких јединица, питање је концепције речника да ли ће се оне обрађивати у посебним речничким чланцима или у оквиру речничког чланка упоравног члана термилошке синтагме. Термилошку синтагму *аналитички језик* можемо наћи у речничком чланку одреднице *језик* у 8. тому РСАНУ, док на пример: *анафорске заменице*, *аорисна основа*, *артикулацијски органи*, *афективна лингвистика* – не налазимо у опису лексема *заменница*, *основа* и *орган* у овом речнику.

и из показане екстракције материјала из електронске верзије првог тома, обухватају следеће главне кораке:

1. претраживање термина из базе РСАНУ према квалификаторима: грам. (граматика, граматички¹⁴), лингв. (лингвистика, лингвистички), прав. (правопис, правописни), фон. (фонетика, фонетски), филол. (филологија, филолошки), рет. (реторика, реторички), књиж. (књижевност, књижевно), стил. (стилистика, стилски) и штамп. (штампарство, штампарски);
2. издвајање термина код којих није дат квалификатор¹⁵; до ових одредница дошли смо електронским претраживањем према следећим кључним речима: граматички, граматика, лингвистички, лингвистика, филолошки, филологија, правописни, правопис, језички, језик; такође, до дела материјала који чине изведенице (в. напомену 11) дошли смо класичним прегледањем речника, а затим екстракцијом одговарајућих одредница;
3. допуњавање овако добијеног материјала материјалом из других речника (ГЛП; Ђокић 2001; SHJ).

РСАНУ садржи доста велики број књижевних термина, те би у том смислу он био добра подлога и за речник који би садржавао и књижевне термине. Екстракција из пет томова речника (в. табелу и графикон) показује да је број књижевних термина на другом месту, одмах после лексема које су квалификоване као граматичке. Сагласно нашој прелиминарној концепцији настојали бисмо да те термине не укључујемо у РСЛТ доследно, већ само када се у процесу рада покаже да неки од њих треба да се унесу и објасне. Постоје, на пример, исти термини који се користе како у лингвистици, тако и у књижевности. Неки од њих су: *парадигматика*, *паратакса*, *парентеза*. Последњи је лингвистички у примарном и у једном секундарном значењу, а у два друга секундарна значења је стилистички. Прва два термина имају примарно лингвистичко значење, а у секундарним значењима су књижевни термини. Залажемо се за то да се ова терминолошка полисемантичност

¹⁴ У заградама дајемо тумачење квалификатора (РСАНУ 1, CXIII–CXV).

¹⁵ Према техничким упутствима за израду Речника САНУ квалификатор се даје само код основне речи, а не и код њених изведеница, а не даје се ни онда када је терминолошка ознака садржана у самој дефиницији.

бележи у РСЛТ, а за њу је Речник САНУ, како дати и многи други примери показују, веома поуздана основа.

Решено је још једно концепцијско питање које се наметнуло: да ли радити речник српске лингвистике или лингвистике уопште, тј. опште лингвистике? Једно друго не искључује, али је потребно ставити акценат на једно. То је у вези с полемиком која је у науци у језику дуго постојала и постоји и данас, а тиче се унифицираности, интернационализације лингвистичке терминологије. Овај циљ покушао је да постигне поменути лингвиста Марузо који је у свом речнику термине наводио на четирма језицима (француском, немачком, енглеском и италијанском). Питање унификације терминологије било је, као што је познато, активно и у оквирима рада Терминолошке комисије Међународнога комитета слависта. На овом пољу учињени су многи покушаји (в. нпр. Maruzo 2004: 12–14; Ahmanova 2009 (1966): 13), али се дошло до закључка да су овакви покушаји вештачки (Ahmanova 2009 (1966): 13), те да један исти термин може имати различито значење и смисао у зависности од тога у ком језику је употребљен (Maruzo 2004: 15). Стога смо се ми определили да радимо на речнику примарно српске, а тек потом и опште лингвистике. За такав лингвистички приручник управо је РСАНУ добра основа, као тезаурусни речник који се ради у српској лингвистичкој средини.

Битно концепцијско питање односи се на ниво терминологичности у РСЛТ. Да ли је упутно радити строго терминолошки речник (као што су углавном сви речници које смо навели) или то треба да буде, да преведемо поднаслов електронског речника доступног на интернету под називом *The Online Dictionary of Language Terminology*, и речник свих речи које се користе када се говори о језику. На пример, поред термина као што су *назал*, *метафора*, *лице*, *вид*, *пароним* и сл., да ли укључивати у овакав речник и лексеме као што су, на пример, *јекавац*, *босоктерија* (говор на немачком језику), *латиништина*, *басамати* (псовати на мађарском језику); затим називе језика (и којих) и(ли) имена познатих српских и иностраних лингвиста и сл.¹⁶ Уколико бисмо прихватили последње, морали бисмо да конципирамо речник као енциклопедијски, што бар у овој првој фази разраде концепције РСЛТ не бисмо радили. Но, треба имати у виду да већина постојећих

¹⁶ Овде би спадала и већ наведена одредница из SHJ *Бечки књижевни договор*.

речника ове врсте обилује информацијама енциклопедијског типа, те би се и у нашем случају могло пре говорити о нивоу енциклопедичности и настојању на томе да он буде што мањи. РСАНУ не садржи податке енциклопедијског типа и у том смислу било би добро држати га се као основе што је више могуће, јер би то била помоћ у настојању да се ниво енциклопедичности не повећава. Уколико би, пак, радни тим на изради РСЛТ био довољно велики и ако би се израдио електронски корпус стручних лингвистичких текстова – енциклопедичност РСЛТ, као примарно електронског речника за кога није битна уштеда простора – била би од мањег значаја. Најважније је јасно разграничити терминолошку дефиницију од додатних обавештења и(ли) напомена енциклопедијског типа, што се технички може лако остварити, нарочито код електронског речника.

Треба размотрити и питање напоредности и/или конкурентности између народног (националног) и интернационалног израза. Познато је да се ова напоредност не тиче само лингвистичке, него и терминологија многих других области науке, струке и културе. Занимљиво је да се у многим случајевима показује да правило језичке економије, барем када је реч о терминологији, није делотворно, будући да опстају оба назива (нпр. *глаголски придев* и *партицип*, *правописни* и *ортографски*, *творба речи* и *дериватологија*, *врсте речи* и *категорије речи*, *значење* и *семантика*, *промена* и *деклинација*, *облик* и *флексија*, *вид* и *аспект* итд.). Ова напоредна употреба различитих термина, између осталог, говори и о томе да је тешко, а понекад и немогуће, нормирати само један од два синонимна термина. Ипак, једноме од њих треба дати предност која би се у речничком чланку одразила кроз упућивање на други термин. Наш избор је да код страних термина стоји упућивачка дефиниција, док се сама дефиниција налази код домаћег термина. Тако је у доброј мери поступано и при обради датих термина у РСАНУ (в. нпр. *двојезичност* и *билингвизитет*), тако да би и у том смислу овај речник био добра основа, те би се у неким случајевима могли преузимати готови речнички чланци. У случају електронске форме РСЛТ, за ове потребе могла би се одвојено направити рубрика „синоними”.

Што се тиче сасвим нове лингвистичке терминологије, коју РСАНУ, посебно први томови овог речника, нема у својој макроструктури – како је примећено и у предговорима неких других сличних речника који су већ

поменути – не треба по сваку цену уносити све, јер се много тога не задржи у науци о језику. Треба изабрати одговарајуће монографије из области лингвистике и реномиране научне часописе и из њих ексцерпирати материјал. Ту такође треба изабрати критеријум према коме би се требало руководити, иако је могуће донекле ослонити се и на интуицију. Хронолошки критеријум могао би да реши овај проблем: не узимати нови лингвистички термилошки материјал из лингвистичке литературе последњих пар година. Најцелисходније би било, као што смо већ назначили, направити електронски корпус на бази материјала из одабраних монографија и научних часописа који би представљао основни извор за ексцерпцију, а у многим случајевима и за дефинисање новије лингвистичке терминологије.

7. Закључак

Анализа публикованих томова РСАНУ, а нарочито електронске верзије овог речника, као и детаљна анализа електронске верзије првог тома – показале су да је микроструктура РСАНУ веома добра као база за израду РСЛТ: добар део речничких чланака може да се преузима из РСАНУ у потпуности, уз релевантно проширивање које намеће стручност РСЛТ као термилошког речника, нарочито у електронској форми потоњег. Што се тиче макроструктуре, РСАНУ је добар као помоћни извор. Ту се на њега можемо ослонити само донекле, јер је потребно материјал екстрахован из овог речника сравњивати с постојећим лингвистичким речницима, првенствено на српском језику, али и шире, те додавати грађу како из ових речника, тако и из новије лингвистичке литературе. У процесу израде РСЛТ, свакако ће се појавити и многи други проблеми који ће захтевати и промену почетне концепције. Али је несумњиво да ће материјал из РСАНУ чинити окосницу будућег српског лингвистичког речника, као, уосталом, и било ког другог како дескриптивног, тако и специјалног речника српског језика.

Литература и извори

АХМАНОВА 2010. = АХМАНОВА, ОЛГА СЕРГЕЕВНА. 2010. *Словарь лингвистических терминов*. Изд. 5-ое; перв. изд. 1966. Книжный дом „Либроком”, URSS. Москва.

[AHMANOVA, OL'GA SERGEEVNA. 2010. *Slovar' lingvističeskikh terminov*. Izd. 5-oe; perv. izd. 1966. Knjižnj dom „Librokom”, URSS. Moskva.]

DRAGIĆEVIĆ 2003. = ДРАГИЋЕВИЋ, РАЈНА. 2003. Лексикологија у Енциклопедијском лексикону Мозаик знања – српскохрватски језик. *Научни састанак слависта у Вукове дане: Терминолошка стандардизација лингвистичког описа савременог српског језика* 32/3. Међународни славистички центар. Београд. 71–85.

[DRAGIĆEVIĆ, RAJNA. 2003. Leksikologija u Enciklopedijskom leksikonu Mozaik znanja – srpskohrvatski jezik. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane: Terminološka standardizacija lingvističkog opisa savremenog srpskog jezika* 32/3. Međunarodni slavistički centar. Beograd. 71–85.]

ĐOKIĆ, NADA. 2001. *Rečnik lingvističke terminologije*. Mrlješ. Beograd.

ГЛП (GLP) = РАДОВИЋ ТЕШИЋ, МИЛИЦА. 2011. *Граматички и лингвистички појмовник*. Учитељски факултет. Београд. [RADOVIĆ TEŠIĆ, MILICA. 2011. *Gramatički i lingvistički pojmovnik*. Učiteljski fakultet. Beograd.]

JOVANOVIĆ 2017. = ЈОВАНОВИЋ, ВЛАДАН. 2017. Српска терминологија у Речнику словенске лингвистичке терминологије из угла савременог стања српске лингвистике. *Словенска терминологија данас*. Ур. Пипер, Предраг; Јовановић, Владан. Српска академија наука и уметности – Институт за српски језик САНУ. Београд. 253–265. [JOVANOVIĆ, VLADAN. 2017. Srpska terminologija u Rečniku slovenske lingvističke terminologije iz ugla savremenog stanja srpske lingvistike. *Slovenska terminologija danas*. Ur. Piper, Predrag; Jovanović, Vladan. Srpska akademija nauka i umetnosti – Institut za srpski jezik SANU. Beograd. 253–265.]

KRISTAL, DEJVID. 1999. *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*. Prev. Klajn, Ivan; Hlebec, Boris. Nolit. Beograd.

MACANOVIĆ 2018. = МАЦАНОВИЋ, АНА. 2018. *Српска језикословна терминологија у 19. веку*. Институт за српски језик САНУ. Београд. [MACANOVIĆ, ANA. 2018. *Srpska jezikoslovna terminologija u 19. veku*. Institut za srpski jezik SANU. Beograd.]

MARUZO 2004. = МАРУЗО, ЖЮЛЬ. 2004. *Словарь лингвистических терминов*. Перевод с французского Н. Д. Андреева, под ред. А. А. Реформаторского. Изд. 2-ое, исправленное. УРСС. Москва. [MARUZO, ŽJUL'. 2004. *Slovar' lingvističeskikh terminov*. Perevod s francuzskogo N. D. Andreeva, pod red. A. A. Reformatorskogo. Izd. 2-oe, ispravlennoe. URSS. Moskva.]

MATTHEWS, PETER H. 2007. *The Concise Oxford Dictionary of Linguistics*. Oxford University Press. Oxford.

POLIVANOV 2018. = ПОЛИВАНОВ, ЕВГЕНИЙ ДМИТРИЕВИЧ. 2018. *Словарь лингвистических и литературоведческих терминов*. Сост. и публик. Л. Р. Концевич. 2-ое изд. Книжный дом „Либроком”. URSS. Москва. [POLIVANOV, EVGENIJ DMITRIJEVIČ. 2018.

Slovar' lingvističkih i literaturovedčeskih terminov. Sost. i publik. L. R. Končević. 2-oe izd. Knjižni dom „Librokom”. URSS. Moskva.]

РСАНУ (RSANU) = *Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* 1–20. 1959–2017. Српска академија наука и уметности. Београд. [*Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika SANU* 1–20., 1959–2017. Srpska akademija nauka i umetnosti. Beograd.]

SHJ = STANOJČIĆ, ŽIVOJIN; PECO, ASIM (red.). 1972. *Srpskohrvatski jezik*. Enciklopedijski leksikon. Interpres. Beograd.

SIMEON, RIKARD. 1969. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Matica hrvatska. Zagreb.

STANKOVIĆ, RANKA i dr. 2018. The Dictionary of the Serbian Academy: from the Text to the Lexical Database. *Proceedings of the XVIII EURALEX International Congress: Lexicography in Global Contexts*. Ljubljana University Press – Faculty of Arts Ljubljana. 941–949.

ТИХОНОВ I HAŠIMOV 2008. = ТИХОНОВ, А. Н.; ХАШИМОВ, Р. И. (ред.) 2008. *Энциклопедический словарь-справочник лингвистических терминов и понятий. I-II*. Флинта – Наука. Москва. [ТИХОНОВ, А. Н.; HAŠIMOV, R. I. (red.) 2008. *Ėnciklopedičeskij slovar'-spravočnik lingvističkih terminov i ponjatij. I-II*. Ur. Tihonov, R. I. Hašimov. Flinta – Nauka. Moskva.]

Vladan Jovanović

Ružica Levuškina

The Electronic SASA Dictionary as Resource for a Serbian Dictionary of Linguistics

Abstract

This paper analyzes linguistic terms in the Dictionary of the Serbian Academy of Sciences and Arts (RSANU) extracted from the digital version of the dictionary. Twenty volumes of the dictionary have been published so far (A–поглед) and they are in the process of digitalization. In addition to the presentation of the methods for the extraction of linguistic terms, the paper also deals with the relevance of a corpus compiled in this manner. A part of the corpus is checked against the material from other dictionaries, primarily a number of specialized dictionaries of linguistic terms. The paper aims to provide an answer to the following questions: Can the electronic RSANU dictionary be used as a relevant resource for the creation of the Dictionary of Serbian linguistic terminology and, if so, to what extent.

Електронички облик *Речника САНУ* као извор за израду рјечника српскога језикословног називља

Саžетак

У раду се истражује језикословно називље у Речнику САНУ које је добивено crpenjem назива из digitalnoga облика рјечника, који се засад састоји од 20 objavljenih knjiga (A–pogdegod). Osim predstavljanja metodoloških postupaka s pomoću kojih se došlo do rječničkoga korpusa језикословнога називља, у раду се utvrđuje relevantnost korpusa dobivenoga tim metodom, a dio se građe provjerava i u drugim rječnicima – u prvome redu strukovnim rječnicima језикословнога називља. Cilj je rada pokazati kako i u kojoj mjeri elektronički oblik *Rečnika SANU* može poslužiti kao relevantna baza za израду *Rečnika srpske lingvističke terminologije*.

Кључне речи: лингвистички термин, РСАНУ, електронска форма РСАНУ, лексикографија, *Речник српске лингвистичке терминологије*

Keywords: linguistic terms, RSANU, electronic RSANU dictionary, lexicography, *Dictionary of Serbian linguistic terminology*

Кључне riječi: језикословни назив, RSANU, електронички облик RSANU, лексикографија, *Rečnik srpske lingvističke terminologije*

